

Testo digitalizzato da www.torah.it nel 2010
Tutti i diritti sulla digitalizzazione riservati

Testo sacro.
Stampare solo per conservarlo.

Eliminare esclusivamente in ghenizà

IL PENTATEUCO

VOLGARIZZATO E COMMENTATO

DA

SAMUEL DAVID LUZZATTO

PADOVA
1874

50
PARASHAT HAAZINU

Torah.it

cendo voi ciò che spiace al Signore, irritandolo coll'adorare l'opera delle vostre mani. (30) Indi Mosè pronunziò innanzi a tutta la radunanza d' Israel le parole di questo Cantico, sino al fine.

XXXII

(1) Porgete orecchio, cieli, e parlerò: ed ascolti la terra i detti della mia bocca. (2) Stillerà (benefico) come la pioggia il mio eloquio, colerà come rugiada la mia parola; qual nembo sull'erbeta, e qual copiosa pioggia sugli erbaggi. (3) Il nome [gli attributi] del Signore io sono per promulgare, fate dunque (cielo e terra) onore al nostro Iddio [cioè porgete attenzione alle mie parole, dirette a celebrare le lodi di Lui]. (4) Il Forte [letteralmente: la rupe]... immacolato è il suo operare, poichè tutte le sue vie sono giustizia. È Dio di lealtà, nè in lui è fallacia; giusto e retto egli è. (5) È (voi dite) difetto di Lui [è colpa sua], non de' figli suoi, il difetto loro [cioè: nel-

שעירים כושמעו לי עזים והוא גם כוכבים שלמי ומשנת הקדמונים מביאים מטר רב, הזכיר Virgilius בשם pluviales hoedi (Aeneid. 9), ול"ע — רביבים: כמו צרביבים תמוגגה, שככסים יותר בקרב הארץ, ועיין Pl. 18. 17 שהעשב הרך מועיל לו יותר המטר הדק, וא"כ כשגדל טוב המטר הדק. (ג) כי שם ה' אקרא: פירש הטעם, למה ראוי לשמוע דבריו ולהטות אליהם אזן, והוא מפני שהוא עתה צא להכריז ולפרסם מודותיו יתברך, על כן הו' לה' כבוד, והטו אזן לדברי שם ה': הכוונה תאריז, כמו אשגבהו כי ידע שמי, שעכינו כעכין השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד וגו', אף כאן מה הוא שם ה' הנור תמים פעלו וגו'. דוד חזק מפרש הו' גדל לאלהינו, שהוא הנור אשר תמים פעלו. הו' גדל חזר לשמים וארץ (רא"ב) אחר שאמר להם האזינו ומשמע אומר לא שאני ראוי שתאזינו לי אבל עשו בשביל כבוד האל שאני צא להכריז תאריז. (ד) שחרת לו: אחר שאמר הנור תמים פעלו, הזכיר טענת ישראל ציוי הרעה, שהם נוכחיים זה ואומרים כי מווס אינו להם, אלא לו. שרת שם דבר, כמו משנת, והוא בפלס לי נקס ועלם, והכוונה: מווס יקצו מוס לו, ולא לכוני, כי מאחר שהם בניו היה לו להילם מכל רע, ופכני שאינו מליל אותם, הם עוזבים עברותיו; כטעם ה' אתה קצפת ונקטא (ישעיה ס"ד ד'). ומה טועק ואומר להם, דור עקש ופתלתל, הלה

www.torah.it

בעיני יהוה להבעיסו במעשה ידיכם: (א) וידבר משה באזני כל-קהל ישראל את-דברי השירה הזאת עד תמם: פ פ פ

לב

נג (א) האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי-פי: (ב) יערף כמטר לקחי תול כמל אמרתי בשעירם עלי-דשא וכרביבים עלי-עשב: (ג) כי שם יהוה אקרא הו' גדל לאלהינו: (ד) הצור תמים פעלו כי כל-דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא: (ה) שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל:

(א) האזינו השמים: הקריאה הזאת מדרכי המליכה, להגיד כי מה שהוא צא לדבר הם דברים ראויים שישמעו אותם השמים וכל נבאם וארץ ויולוחה, וע' פירוש בתחלת ישעיה. ואמנם דבר עם השמים לככה ולארץ לכסתה, כי לרום מעלת הדברים, הנה המדבר עושה עצמו קרוב אל השמים ובעלה מן הארץ, ואינו הוסיף פכיו מן השמים לדבר עם האדמה פנים אל פנים, אלא מוזה לה בלשון כסתה שתשמע גם היא את דבריו. (ב) יערף כמטר לקחי: הוא פירוש המשל והמליצה הקודמת, אומר ראוי דבורי שיכנס בלב השומעים כמו המטר באדמה, כטעם ועלימו תטוף מלתי לקחי, כח דבורי, הלוקח ומושך אליו כפשות, כמו הטפו צרב לקחה. בשעירים: טיפין נסין הבאין עם רוח סערות, ומה"רר אברהם מי בן ידידי הקדם יש"ר אומר כי אולי

l'esilio moverete ingiuste lagnanze contro al Signore, dicendo essere le vostre prevaricazioni l'effetto, anzichè la causa, della cessazione dei miracoli]. — Oh generazione storta e perversa! (6) Al Signore dunque rendete voi tale retribuzione? Oh popolo indegno ed insensato! Non è Egli il tuo padre, il quale ti fe' suo [liberandoti dall'egizia schiavitù]? È egli che ti fece, e t'organizzò [cioè ti costituì una nazione bene organizzata]. (7) Rammenta i tempi remoti, prendete in considerazione gli anni che furono già secoli e secoli: interroga tuo padre, e ti narrerà; i tuoi vecchi, e ti diranno. (8) Quando l'Altissimo assegnò il retaggio alle genti, quando divise i figli d'Adamo, stabilì i confini dei popoli giusta il numero dei figli d'Israel. [Ciò allude, secondo gli antichi, al numero 70, comune ai popoli registrati nel Genesi, Capo X, ed agl'individui componenti la famiglia di Giacobbe, quando questi passò in Egitto]. (9) Perciocchè il patrimonio del Signore egli è il popol suo, Giacobbe è il suo podere ereditario. (10) Lo trovò in una terra deserta, in una solitudine, (in un luogo) d'urli (d'animali) selvaggi [cioè nella schiavitù egizia]: gli stette intorno, ne prese cura, lo custodì come la pupilla del suo occhio. (11) Come l'aquila veglia il proprio nido, e svolazza d'intorno a' suoi pulcini; spande le ale, li riceve, li porta sui suoi

אלא להשיייע באזני העם דבור קשה נגד כבוד האל. (ח) יצב גבולות עמים למספר בני ישראל: ימים רבים היה רחוק צעני לקבל פירוש רש"י ורז"ל, שהניב שבעים אומות כמספר שבעים כפש שירדו למצרים, ועכשו רואה אנכי, כי כל שאר הפירושים הם נגד מליכת הכתוב, והפשט אינו אלא כפירוש ר"ש. והנה ידוע כי כיון המספרים צעניקים רחוקים זה מזה היה דבר חשוב הרבה אלל כל הקדמונים, כגון רמ"ח מנות עשה כנגד רמ"ח איברים, וחולתם רבים, והנה קודם שיכיר מה שעשה ה' לעובת ישראל, יוולדהו בארץ מדבר וכו' וכו', הקדים ואמר כי ה' תלק האומות לשבעים דוקא כנגד שבעים בני יעקב, והם כיון שישראל חשובים ככל העולם כולו, כי חלק ה' עמו וגו'. (י) ימצאנהו בארץ מדבר: החבל והחלק הזה מלא אותו שהיה כמו ארץ מדבר, והוא הלך סביבותיו והתבונן בו, כאדם המתבונן על שדהו לראות מה הוא לריק; ודרך כלל שורו באישון עיניו. (יא) כנשר יעיר קנו: עזב המשל שהוא השדה, ונא אל הכנשל שהוא העם, ואמר שהיה משגיח בעין מקומה עליהם כנשר על בניו ורעהו: כל התבוננות כמו רחפו כל עלויותו, והפעל על ההתמודה. יעיר: הכתוב כפי ר"ש יעיר

www.torah.org

(א) הַלִּיְהוּהַ תִּגְמְלוּ-זֹאת עִם נָבֶל וְלֹא חָכֵם הַלּוֹא-הוּא אָבִיךָ קִנְךָ הוּא עֵשֶׂךָ וַיִּכְנַנְךָ: שני (ב) זָכַר יָמוֹת עוֹלָם בֵּינוּ שְׁנוֹת דְּרֹדְרֹךְ שָׁאֵל אָבִיךָ וַיִּגְדֹּךְ וַקְנִיךָ וַיֹּאמְרוּ-לָךְ: (ג) בְּהִנְחַל עֲלִיּוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוּ בְנֵי אָדָם יַעֲבֹ גְבֻלַת עַמִּים לְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ד) כִּי חֵלֶק יְהוָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ: (ה) יִמְצְאוּהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתֵהוּ יֵלֵל יִשְׁמֹן יִסְבְּכְנֵהוּ יְבֻנְנֵהוּ יִצְרְנֵהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינָיו: (ו) כְּנֹשֶׁר יַעֲיֵר

תגמלו זאת, לדבר ולקטוף עליו הזאת, לשם אותו סנת הרע, תחת אשר הוא היה לך מוקר כל הטובות — והנה וואור שחת לו לא צכו ווויס, אינס לדעתי דברי ושה, אך הם טענת העם, וכל השירה לכך כאורה, לנטל הטענה הזאת, וזה אונס וכהג מוני צירי הקדש, להניח דברי אחרים בהשטת מלות יאמר פלוני, כגון (תהלים ב') יתנבו מלכי ארץ וגו', (ויאמרו) ככתקה וגו', כי יתפש איש באחי צית אצני וכו' (ויאמר) שולה לכה קצין תהיה לנו (ישעיה ג' ו'), ה' צושפט יבא עם זקני עמו ושריו (ויאמר) ואתם צערתם הכרם וגו' (שם שם י"ד). גם צושפט שמתו לך ארזי לכנון (ויאמרו) מואז שכנת וגו' (שם י"ד ח'). וכן פירשתי כי אדם לעמל יולד (איוב ה' ז') אליפו אומר כי לא יבא מעפר און, אלא הכל בהשגחה לגמול ולעכש, ואמר כן הוא אומר: ידעתי כי ההמון אומרים כי אדם לעמל יולד כמו שבני רשף יגביהו עוף, כלומר האדם יעשה לקרס ופגע, לא בהשגחה אלא בטבע, כמו שבני רשף (הכשרים) טבעם הוא להגביה עוף, אבל אפי לא כן דעתי, אולם אפי אדרוש אל אל וכו'. ועיין למטה ל"ג ד'. ואונס הווארגויס ובעלי הטעמים הפכו עיני הפסוק הזה (שחת לו לא צכו).

(*) ה' רחמא ה' למוד.

vanni. (12) Il Signore lo collocò isolato, e non v'era presso di lui alcun dio straniero [cioè: collocò il suo popolo in un paese a sè, ove poteva vivere separato dagli idolatri, e tenersi lontano dai loro vizj]. (13) Gli fece sormontare i siti più elevati [cioè espugnare le fortezze], e godere il prodotto dei campi: gli fe' succhiar miele dal sasso, ed olio dal duro macigno. (14) Crema vaccina, e latte pecorino, e grasso d'agnelli, montoni del Basciàn e capri, e pingue midollo di frumento; e sangue d'uva rosso vino bevesti. (15) Ma Jesciurùn [Israel], impinguato, calcitrò — divenisti crasso, grosso, ottuso — e lasciò il Dio che lo fece, ed oltraggiò il Forte ch'era la sua salvezza. (16) Lo provocarono a gelosia con (adorare dèi) stranieri, con atti abominevoli irritarono. (17) Sacrificarono ai demonj, che non sono divinità; dèi, ad essi sconosciuti; nuovi, venuti di recente, non temuti dai padri vostri. (18) Il Forte che ti diede l'essere mettesti in obbligo, e dimenticasti il Dio che ti procreò. (19) Vide il Signore, e si sdegnò, pel

י"ד כ"ו ו"ב י"ח י"א. (יג) ירכיבוהו על במתי ארץ: ההליכה על כל דבר שיהיה תקרא רכיבה, ובמתי ארץ הם העוקמות הגבוהים, והעוקמות הגבוהים היו צמחים מאובי, והע" לזון כשגב ומשגב; והנה העעם נתן צידו ארץ עמים חזקים. (יד) הלב בריים: שזון כרים, ואין מכלל שום חזק לדברי ראב"ע (ויקרא ז) האומר שהלב מותר מן העורה. ודרך מליכת השיר הוסיף חלב כליות חטה לפי שצבחה חלב הכליות משונה, אמר דרך מושל האכילם חלב הכליות של חטה, כלומר קומה סלת משנת. (טו) שמנת עבירת כשירת: אין שונת ככל לזון של וישון, אלא הראשון כמשמעו, והשני לזון מושאל, כמו השמן לב העם הזה, טעם חלב לבס (וזהו טעם), וכן בלשון רומי pingue in genium וכן עבית כשית, כעשית עב ואטום, כלומר סכל ובלתי מנין. (יז) שרדים: כ"ל מול' שוד וכן יגוד נהרים, שענינו השחתה, וכראה כי כראות הקדמונים הדבר מתרבה בלא סבה גלויה השנו היות באויר רוחות רעות הנוצאות אותו. (יח) תשי: במקום מש, במקום חכמה כמו תע במקום חכמה והי"ד יתרה כמו במלת תמונה. (יט) וירא ה' וינאץ: כאן פעל ינאץ תמיד, גם אל תנאל למען שחק אל תכנל כסא כבודך (ירמיה י"ד כ"א), ענינו אל תנאל ואל תכנל כסא כבודך, והיה ראוי לקרוא וירא ה' וינאץ מוכעם, רק בא האתנה באמצע הפסוק כדי להשנות שני חלקי הפסוק לשני השיר, והם שניו בשירי הקדש, כגון שקדתי ואהיה ככבוד בודד על גבי, גל עיני ואביטה

קנו על-גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו
 ישאהו על-אברתו: (יב) יהיה בדר ינחנו ואין
 עמו אל נבר: שלישי (יג) ירכיבוהו על-במותי
 ארץ ויאכל תנובת שדי וינקחו דבש מסלע
 וישמן מחלמיש צור: (יד) חמאת בקר וחלב
 צאן עם-חלב כרים ואילים בני-בשן ועתודים
 עם-חלב כליות חטה ודם-ענב תשתה-חמר:
 (טו) וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית
 ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישעתו: (טז)
 יקנאהו בזרים בתועבת יבעיסהו: (יז) יזבחו
 לשרדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים
 מקרב באו לא שערום אבתיכם: (יח) צור
 ילדה תשי ותשכח אל מחללק: רביעי (יט) וירא

את קיבו בנקת להציאו אל מוקס אחר. אברה, הוא העלם. (יב) ואין עמו אל נבר: לא עמד בכחו שום אל ככר, כמו מי הוא יריב עומדי, ארבעה מלכים את הקושה, וכן פירש ר"ש. בדר ינחנו: דד כונא תמיד על הישנה (בדד ישב, דד ישנתו) לפי כ"ל כדעת אנקלוס והתרגומים הירושלמיים דד חזר לישראל וינחנו ענינו הוסיף כמו ברא

(*) יתיר ו'. — קמו בז"ק.
 (*) קמו בז"ק.
 (*) קדש.
 (*) ז' זעירא.

dispetto che faceangli i figli suoi e le figlie sue. (20) E disse: Voglio nascondere ad essi la mia faccia, e vedere qual ne sarà l'avvenire [cioè: ritrarre da essi la mia provvidenza, e vedere con indifferenza le loro vicende]; perciocchè sono una generazione perversa, figli privi di lealtà. (21) Essi mi mossero a gelosia mediante ciò che non è Dio, mi crucciaronocolle loro vanità [cogl'idoli]: ed io gl'ingelosirò mediante gente indegna del nome di nazione, li cruccerò col mezzo di gente spregevole. (22) Sì, acceso s'è un fuoco nell'ira mia [letteralmente: nelle mie nari], ed arde sino al baratro profondo; divora la terra e suoi prodotti, e mette in fiamme le fondamenta dei monti. (23) Voglio sovr'essi accumulare i mali, le mie saette consumare in loro. (24) Arsi (saranno) dalla fame, e consunti dalla febbre e dalla strage velenosa [la peste]. Anche il dente delle bestie conciterò contro di essi, ed il veleno degli striscianti sul suolo. (25) Fuori ucciderà la spada, e nell'interne stanze il terrore, il giovine non men che la donzella, il poppante insieme all'uom canuto. (26) Io pensava finirne ogni avanzo, spegnerne di mezzo agli uomini ogni memoria. (27) Se non ch'io temo gl'insulti dell'inimico, poichè i loro avversarj misconoscerebbero (la cosa), e direbbero: È la nostra mano che vinse, e non è il Signore che tutto ciò abbia operato. (28) Imperciocchè quella è gente scongiata, priva di discernimento. (29) Se fossero assennati, riflettereb-

כפלאות מתורתך. ומה שהזכיר הכנות שלא כמנהג, כראש שהיא כנראה על ימי ירמיה, שבימי הקרבן היו גם הכשים הדוקות הרבה לע"י. (כ) ויאמר אסתירה מהם: לא אשגית עוד עליהם לטובה. אראה פה אחריתם: דרך לעג, כמו וכראה מה יהיו תלמותיהם. התפוכות: תלמודי מוס"ר דוד חזק אומר רaggiri וכמו מואש מדבר תהפוכות. (כד) מדי רעב: שרופים ברעב כדעת רד"ק שגשג מזה. יהיו שרופי רעב ולקווי רשף ולקווי קטב. לקום, אכול (mangiato, consunto). (כו) אמרתי אפואדם: הו"ד והס"א במלש הזאת על דרך השמות, לא על דרך הפעלים, לכך כראה שהוא פעל הנגזר משם, וטעמו אכרית פאתם, אכלהם הכשורים, ודומתו וזכב נך, כריתת הזכב. (כז) יבינו לאחריהם: יבינו אלוהים אלוהי ישראל, כי יבינו כי לבסוף ישבור הגרון כשלא

יהוה וינאץ מפעם בניו ובנתיו: (כ) ויאמר אסתירה פני מהם אראה מה אחריתם כי דור תהפכת המה בנים לא-אמן בם: (כא) הם קנאוני בלא-אל פעסוני בהכליהם ואני אקניאם בלא-עם בניו נבל אכעיסם: (כב) כי איש קדחה באפי ותיקר עד-שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים: (כג) אספה עלימו רעות חצי אכלהבם: (כד) מזו רעב ולחמי רשף וקטב מרירי ושן-בהמת אשלהבם עסחמת זחלי עפר: (כה) מחוץ תשכל-הרב ומחדרים אימה גסבחור גס בתולה יונק עס-איש שיבה: (כו) אמרתי אפאיהם אשביתה מאנוש זכרם: (כז) לולי כעס אויב אגור פן-ינכרו צרימו פן-יאמרו ידנו רמה ולא יהוה פעל כל-זאת: (כח) כי גוי אבד עצות המה ואין בהם תבונה: חמישי (כט) לו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריהם:

(*) קדש — קמ"ז ב"ק.

bero a ciò, penserebbero al proprio avvenire [comprenderrebbero di non essere stati che lo strumento di cui Dio s'è servito per punire il suo popolo, e che in fine sarebbero anch'essi puniti]. (30) Come mai avrebbe potuto uno di essi inseguir mille [Israeliti]; e due metter(ne) in fuga una miriade, quando il loro Forte non gli avesse ceduti, ed il Signore non (glie)li avesse dati in mano? (31) Perciocchè non è già pari al nostro Forte il loro, ed i nostri nemici stessi possono esserne i giudici. (32) Poichè le loro viti sembran quelle di Sodom, o quelle dei campi di Gomorra; le loro uve sono attossicate, hanno i grappoli amari [vale a dire: i nostri nemici abitano terre di gran lunga inferiori alla nostra, debbono quindi confessare l'inferiorità dei loro dèi al confronto del nostro Iddio]. (33) Il loro vino è [cioè: paragonato al nostro, sembra] tossico di draghi, e crudele veleno d'aspidi. (34) Ma egli è riposto appo me, suggellato ne' miei magazzini [il castigo dei nemici]. (35) Allora quando il loro piede vacillerà, son io che fo vendetta e rendo la ricompensa. Sì, egli è vicino il giorno della loro ruina, ed affrettansi i destini che gli attendono. (36) Sì, il Signore farà giustizia al suo popolo, e cangerà pensiero intorno a'suoi servi; vedendo venuto meno (in essi) ogni vigore, nè più esservi detenuto e sciolto [cioè non v'esser più tra loro diversità di condizione, ma tutti egualmente soggiacere a straniera potestà]. (37) Dirà l'inimico): Ov'è il loro Dio, il Forte in cui confidavano, (38) Il

כח מעלתו ועוזו, הוה הכח וחזקו, אשקוט חמתי ע"י כקמה; ועל עבדו יתנקם ינוח חמתו אחרי כל מה שפגלו. ואפס עצור ועזוב: מלת אפס ענינה לפעמים: אין דבר רק הדבר הזה, כמו אכי ואפסי עוד (ישעיה מ"ז ח' וי' ולפניה ב' מ"ט) שענינו אין אחר זולתי אני, ואין אחר מן מוכני. אף כאן הכוונה לא ישאר חלא עזר ועזוב. כל"י לא יוכל מן הערות רק מי שיהיה סגור או שיהיה נכסח, דוגמת והנשאר והנכסר ברעב ימות (יחזקאל ו' י"ב) וכן יתפרש ואפס עזר ואפס עזוב (מ"ב י"ד כ"ו) אין רק עזר ועזוב, וכן הסרתי לאחאב משחין בקיר ועזר ועזוב בישראל, לא ישאר לו אפילו מי שיהיה סגור או נכסח. (ל"ז) ואמר אי' וגו': האויב יאמר על ישראל, רש"י בשעת ר' קמחיה, וכן רש"י ורא"ב. ואם היו דבריהם לישראל הי"לל אזי אלהיכם, כמו שאמר ראו עתה ובהיותם דברי האומות, הם יתחילו לדבר על לבם בדרך הוללעגים, וכדרך למה יאמרו הגוים איה אלהיהם, ואח"כ ידברו לכבוד יקומו ויעזרום.

www.torah.org

(א) איכה ידרף אחד אלה ושנים יניסו רבבה
 אס-לא כי צורם מכרם ויהוה הסגירם:
 (ב) כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים:
 (ג) כי מגפן סדם גפנם ומשדמת עמרה
 ענבמו ענבי-רוש אשכלת מרתת למו: (ד)
 חמת תנינם ינם וראש פתנים אכזר: (ה) הלא
 הוא כמס עמדי חתום באוצרתי: (ו) לי נקם
 ושלם לעת תמוט רגלם כי קרוב יום אידם
 וחש עתדת למו: (ז) כי ידין יהוה עמו ועל
 עבדיו יתנחם כי יראה כי-אזלת יד ואפס
 עצור ועזוב: (ח) ואמר אי' אלהימו צור חסיו
 בו: (ט) אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין

ינערך לו עוד. (לא, לב) כי לא כצורנו צורם, כי מגפן סדם גפנם: כי אין הכלתם כהנלחתו כשהיה ה' עמו, כי לא בדרך צורם את אדמתם לעשותם ארץ זבת חלת ודבש כאדמתנו. והנה כי מגפן וגו', הוא דרך הפלגת המליכה, לומר כי ארנס רחוקה מאד מחמת ארץ ישראל, שאמר עליה ויניקהו דבש מלע וגו'. (לד) החליל בנחמה כי מתוך שהכיר גדולתו כי לא כצורנו צורם ואלהי האויבים לא יכלו להיטיב להם כאשר היטיב הוא לעמו, בא לומר איך עוד ישוב להיטיב להם וינקום דמם מיד זריהם. הלא הוא כמס הנקס והשלם לשלם לאויבים. (לה) לי נקם ושלם: כשתמוט רגלם, אל תאמרו מקרה הוא, אבל עלי הוא הנקס, שלי הוא השילום, אני הוא המתנקם מהם ואני הוא המשלם להם. (לו) יתנחם: מנחת הכפס והשקט מהתפעלות מה; נחם כמו נח מ... מתנקם לך להרגך מניח חמתו בקשצו להרגך, וכן אדם ויתנקם,

quale mangiava l'adipe de' loro sacrifici, bevea il vino delle loro libazioni? Si alzi e v'ajuti, vi porga difesa. — (39) (Eb-bene) vedrete ora ch'io, io sono (Iddio), nè con me [oltre a me] havvi alcun Dio; io fo morire e fo rivivere, ferisco ed io stesso risano, nè altri potrebbe dalla mia mano liberare altrui. (40) Sì, io alzo la mano verso il cielo, e dico: Io vivo eternamente. (41) Se aguzzerò la folgorante mia spada [cioè: non sono eterno se ciò non faccio], ed imbrandirò (le armi del)la giustizia; renderò (la dovuta) vendetta a' miei contrarij, e i miei nemici pagherò. (42) Inebbrierò le mie saette di sangue, e la mia spada si pascerà di carne: del sangue degli uccisi e dei captivi, e delle teste rabbuffate dei nemici. (43) Giubilate, genti, [voi, Israeliti dispersi, che però siete] popolo suo; perciocchè il sangue de' suoi servi sarà da lui vendicato. Egli farà pagare il fio a' suoi avversarij, ed il suo popolo purgherà la sua terra [del sangue innocente che fu in essa versato, v. Numeri XXXV. 33]. (44) Andò dunque Mosè, accompagnato da Hosèa figlio di Nun, e pronunziò tutte le parole di questo

מסחרים בארצות שונות; והנה אע"פ שאתם עתה גוים, דעו כי אתם עמו, והוא אלהיכם, ודם עבדיו יקום. וגוי כקרא ע"ש גיא, כלומר להיותו יושב על ארץ אמת. אבל אין רכבה לי שמה, אלא לי גילה ושמה, גם הרכיבו לאלהים עוזבו, עכינו שמחו לפניו, וכן כי רכבת רשעים מקרוב ושמת חקך עדי רגע, וכן ולב אלמנה ארנין. ואין לפרש מלשון הפסוק האחרון הזה ולעשותו יולא (כפירוש רב"ה) ברות קן י"ב כ"ב והרכבים לבקעה והחכם י"ר) אתם גוים הרכיבו את עמו אשר ציניכם בגלות; כי מה טעם לומר שירכיבו אותנו? ואם יחוסו וירחמו עלינו הלא דיינו. גם לא יתכן לפרש הרכיבו גוים ועמו, כי הגוים איך ישמחו כשישיב קמם לנריו? גם א"א לפרש (כמאשבת הטורים) הרכיבו גוים שנהייתם עמו, שהרי אם הגוים עמו צמי יהיה הנקם ומי הם נריו? ובפר אדמתו עמו: עמו הוא בעצמו יכפר ויטהר את אדמתו ון הדם אשר שופך בה, בנקמו נקמת אבותינו, וכן הוא פירוש ראשון של ראב"ע, והיה קשה לי שמהיה הפעולה מיוחסת אל העם, אחר שאמר כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לנריו, שהפעולה מיוחסת אל האל; אך נראה לי כי הפעולה מולד היתה נקמת דם עבדי ה' היה ככון ליחס אותה אל האל, אבל מולד היתה האדמה לטהרה מעון הדם הנקי אשר שופך בה, היה מן הראוי שתיחס אל העם בעיקרו, כי הכפרה ראוי שתיחס כעשית צדי אדם.

www.torah.it

נסיכם יקומו ויעורכם יהי עליכם סתרה:
 (למ) ראו י עתה כי אני הוא ואין אלהים
 עמדי אני אמת ואחיה מהצתי ואני ארפא
 ואין מידי מציל: ששי (מ) כי אשא אל שמים
 ידי ואמרת הו אנכי לעלם: (מא) אם שנותי
 ברק חרבי ותאחו במשפט ידי אשיב נקם
 לצרי ולמשנאי אשלם: (מב) אשכיר חצי מדם
 וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה מראש
 פרעות אויב: (מג) הרנינו גוים עמו כי דם
 עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו
 עמו: פ שביעי (מד) ויבא משה וידבר את
 כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא

(למ) ראו עתה: אומר לאומות שאמרו אי אלהינו, כי אני אני כלומר הכני הכני. (מ) הו אנכי לעולם: אם אעשה כך וכך ואם לא אעשה איכני חי לעולם (יח"ק ז"ל). (מא) ותאחו במשפט ידי: מלות "דבר אחר" המלכות בר"שי טעות הן, ואינם צ"י ולא בדפוס בולוניא, ואינו אלא פירוש אחד, ותאחו במשפט ידי להכני (כלומר לעזוב) מדת רחמים לאויבי (כן הוא צ"י, לא באויבי) שהרעו (וכו') ותאחו ידי את מדת המשפט (וכו'). מראש פרעת אויב: כנגד חרבי תאכל בשר, הבשר יהיה ראש אויבים בעלי פרע להטיל אימה. (מג) הרנינו גוים עמו: הרכיבו וגילו גוים שאתם עמו, ישראל בגלותם כקראים גוים, כי אינם עוד גוי אחד, להיותם

(*) קמ"ז נו"ק.

אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְאַחֲזָהּ: (ט) וּמַת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה עָלֶיהָ שְׁמָה
 וְהָאֶסֶף אֶל-עַמִּיךָ כְּאֲשֶׁר-מַת אֶהְרֹן אֶחֱיֶיךָ
 בָּהָר הַהוּא וַיֹּאסֶף אֶל-עַמּוּי: (כא) עַל אֲשֶׁר
 מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי-מְרִיבַת
 קִדְשׁ מִדְּבַר-צֵן עַל אֲשֶׁר לֹא-קִדְשַׁתֶּם אוֹתִי
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (כב) כִּי מִנְגִיד תִּרְאֶה אֶת-
 הָאָרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תִבּוֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אָנֹכִי
 נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ פ פ

DEUTERONOMIO XXXII

desto monte (detto) degli Avarim, (altrimenti) monte Nevò, situato nel paese di Moàb, in faccia a Gerico, e vedi la terra di Canaan, ch'io son per dare in possessione ai figli d'Israel. (50) Indi morrai nel monte ove sarai salito, e ti raccoglierai alla tua gente; come morì Aronne tuo fratello nel monte Hor, e si raccolse alla sua gente. (51) A motivo dell'infedeltà che avete commessa verso di me, in mezzo ai figli d'Israel, nelle acque di Merivà, in Cadèsh, nel deserto di Ssin; perchè non m'avete santificato in mezzo ai figli d'Israel [v. Numeri XX. 12]. (52) Perlochè vedrai il paese in distanza, ma colà non andrai, nel paese (cioè) ch'io son per dare ai figli d'Israel.

וְהוֹשַׁע בְּיָנוּן: (מח) וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר אֶת-
 כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל: (מט)
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל-הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר אָנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תֵּצְאוּ
 אֶת-בְּנֵיכֶם לְשִׁמֹּר לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי
 הַתּוֹרָה הַזֹּאת: (מ) כִּי לֹא-דָבַר יֶקֶךְ הוּא
 מִכֶּם כִּי-הוּא חַיִּיכֶם וּבְדַבַּר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ
 יָמֵיכֶם עַל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-
 הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ: פ מַפְסֵד (מה) וַיְדַבֵּר
 יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:
 עֲלֵה אֶל-אֱלֹהֵי הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִנְבוּ אֲשֶׁר
 בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יַרְחוֹ וּרְאֵה אֶת-

DEUTERONOMIO XXXII

Cantico davanti a tutt'Israel. (45) E terminato ch'ebbe Mosè di pronunziare tutte queste parole a tutt'Israel, (46) Disse loro: Ponete mente a tutte le cose ch'io vi protesto oggi, per poi raccomandarle ai vostri figli, onde badino di eseguire tutte le parole di questa Legge. (47) Imperocchè questa non è per voi una cosa inane, ma è la vostra vita; e mediante questa cosa durerete lungamente su quella terra, alla cui conquista voi siete per passare il Giordano. (48) Nel medesimo giorno il Signore parlò a Mosè, con dire: (49) Sali su co-